

KULTUR & LIV

REDAKTÖR: LARS FIMMERSTAD limmer@chello.se

ETA:s ungdomssektion Jarrai påstår sig vara mot våld och för demokrati, men verklighetens våldsamma sammandrabbningar mellan ETA-demonstranter och polis talar ett helt annat språk.

ETA:s unga för våldet vidare

Uppemot 40 personer ur ETA:s toppskikt har gripits i Baskien den senaste tiden. En av de gripna är Ignacio Gracia Arregui, misstänkt som ETA:s högste ledare. Få vågar dock hoppas på ett slut på våldet från de baskiska separatisterna. Många unga basker brinner för att ta vid när den äldre generationen hamnar i fängelse.

Talkörer ekar mellan de sneda husväggarna i San Sebastians äldre stadsdel. Ett hundratal av stadens ungdomar marscherar runt i Gamla stan under banderoller och slagord. Det främsta kravet är att Baskien ska bli en egen nation. Andra budskap är att baskiska fångar ska avtjäna sina straff i Baskien och att polisbrutaliteten måste upphöra. Ungdomarna är släppta klädda, har rufsigt hår och ser allmänt "alternativa" ut. De bröstar upp sig, skickar ut vassa blickar och skriker aggressivt "ETA, ETA, ETA".

Demonstrationen arrangeras av Jarrai, den inofficiella ungdomsorganisationen till ETA:s politiska gren Euskal Herriarok (tidigare San Sebastian). Jarrais representant i San Sebastian säger att organisationen är mot våld och för demokrati. Verkligheten ser annorlunda ut.

Det är en knapp månad sedan ETA definitivt tog upp kampen igen efter sin årsånga vapenvila. Under denna månad har terrorgruppen hunnit med tolv blodiga attentat. Dagen före demonstrationen sprängde de José María Korta, familjefar och ordförande i en baskisk småföretagarorganisation till döds i hans bil.

Människor ser på under tystnad och döler sina känslor. Vem sympatiserar åskådarna med? Det är omöjligt att avgöra.

Var tredje kallar sig bask

I opinionsundersökningar brukar ungefär en tredjedel av invånarna i Baskien kalla sig basker och förespråka att Baskien blir en egen stat. Omkring 60 procent kallar sig både basker och spanjorer. Den politiska majoriteten utgörs av partier som är för självbestämmande, men med demokratiska metoder. 10 procent av invånarna kan antas stötta ETA:s kamp, eftersom detta är vad Euskal Herriarok brukar få i de baskiska valen. Stödet bedöms vara ungefär detsamma bland icke-röstberättigade ungdomar.

Men politiska åsikter är inget man talar om på gatorna. I San Sebastian sänker människor rösten, om de över huvud taget pratar om ETA. En statistisk undersökning har visat

att 70 procent av baskerna är rädda för att prata politik med några av sina bekanta. Ungdomarna och deras motdemonstranter är de enda som öppet skyltar med sina åsikter.

Kravallpoliserna är klädda i svarta, åtsittande overaller, armekängor, huvor för ansiktena och röda hjälmar. Med sina plastsköldar skyddar de en ganska oansenlig grupp som protesterar mot ETA utanför San Sebastians katedral.

Demonstrationståget närmar sig katedralen. Några ungdomar trär på sig huvor. Ur sina ryggsäckar plockar de fram stenar och kraftiga smällare och kastar dem mot poliserna.

Kravallpoliserna går direkt till motattack. Med dragna batonger och osäkrade gevärrusar de mot ungdomarna. De avlossar sina gummikulor, det går inte att se om de riktat vapnen in i folkmängden eller över deras huvuden. (Flera baskiska ungdomar har dödats av gummikulor.) Demonstranterna flyr i panik tillbaka mot Gamla stans skyddande gränder.

Nationalisternas egen gata

Några minuter senare står ett tjugotal ungdomar uppradade mot väggarna på Juan de Bilbao med polisernas vapen riktade mot sig. Juan de Bilbao är den enda gatan i Gamla stan dit inga turister söker sig. Utanför alla barer vajar den baskiska röd-vit-gröna flaggan och fönstren är fulla av nationalistiska affischer och symboler. Det är på dessa barer ETA-anshängarna bland San Sebastians ungdomar tillbringa dagarna och kvällarna, när de inte demonstrerar.

Vilka är dessa ungdomar, som hatar allt den spanska staten står för? Som inte finner ett mord på en baskisk småföretagare och familjefar avskyvärt, utan tvärtom hyllar hans mördare? Som är beredda att få stryk av kravallpoliserna och träffas av gummikulor? Varifrån kommer deras politiska åsikter och deras hat?

Inte oväntat är det svårt att få reda på. Forskningen om ETA:s anhängare är sparsam och ofta partisk i ena eller andra rikt-

FAKTA/Baskisk nationalism

Den baskiska nationalismen växte fram som en reaktion mot industrialiseringen och invandringen av spanjorer under slutet av 1800-talet. 1876 hade också baskernas politiska självbestämmande begränsats kraftigt. De mest radikala grenarna har alltid stått till vänster och förespråkat ett närmast pastoralt Baskien, där inkomsterna främst kommer från jordbruk och fisk.

Efter andra världskriget missbedömde nationalisterna de allierades vilja att stötta general Franco. Förbittrade iniktade de sig nu på att själva med olika medel bekämpa den spanska staten.

1959 skapades den militanta gren av detta motstånd, ETA, som sedan dess har orsakat nära 800 människors död.

ningen. På nationalistbarerna på Juan de Bilbao är man kortfattad mot främlingar. Representanten för Jarrai i San Sebastian vill inte svara på frågor om ETA.

Wallraffande sociolog

En som faktiskt har lyckats komma dessa ungdomar in på livet, är en svenska, samhällsvetaren Paula Sjöström. I samband med ett uppsatsarbete i sociologi "wallraffade" hon bland unga radikala separatister i Bilbao's arbetarkvarter. Hon gick till nationalistbarerna, klädde sig i likadana kläder och färgade håret. Efter ett par veckor vann hon några tjejs förtroende, sedan hon hade närmast sig dem som feminist, vilket flera av dem sa sig vara.

"Att ställa direkta frågor om nationalism är uteslutet, för att inte säga färligt. De är oerhört misstänksamma. Men med tiden släpptes jag allt längre in i deras kretsar och fick göra intervjuer med några av de verkliga ledarna – inte språkrören – inom Euskal Herriarok", berättar Paula Sjöström, som i dag arbetar på Sida.

Många av ungdomarna som Paula Sjöström levde med var ganska ointresserade av ideologi och politik.

"Kärnan i deras engagemang är ofta hat och rädsla. Den spanska staten har fått en nästan mytisk karaktär i deras ögon, det är ett slags odefinierad, upprissad, mörk fiende."

Paula Sjöström ser Francotiden som en av orsakerna till det baskiska hatet mot Spanien. General Franco förbjöd det baskiska språket, liksom baskiska namn (baskerna var alltså tvungna att byta till spanska namn),

danser, idrott och sånger – kort sagt allt baskiskt. Regimen slog hårdhänt ned på dem som förespråkade en baskisk kultur.

"Många har föräldrar eller andra släktingar som suttit i fängelse och torterats under Francotiden. Spanska staten har aldrig erkänt eller bett om ursäkt för vad baskerna fick utstå under nästan 40 år. Tiden nämns bara i förbigående i skolböcker eller historieböcker. Bristen på erkännande tror jag gör att dessa basker inte ser det nya, demokratiska Spanien som skilt från Francotidens", säger hon.

ETA har mycket att vinna på att få ungdomarnas sympatier. Ungdomarnas öppna ställningstagande för ETA ger organisationen en välbehövlig folklig förankring. Unga, icke straffmyndiga människor kan utnyttjas till uppdrag och läras upp till rekryter. Nationalistbarerna som finns överallt i Baskien är den naturliga mötesplatsen.

"I de här ungdomsgängarna ser det som en ära att få uppdrag av ETA. Att sitta i fängelse för kampens skull ger status inom gruppen. Faktiskt träffade jag många som skrotet med att de hade blivit misshandlade eller häktade av polisen."

"Ungdomar är en så lämplig grupp att vända sig till, de söker starka känslor, de vill känna sig delaktiga och övertygade. Många av dem blir närmast hjärntvättade på kuppen. De utsätts för väldigt starka gruppresser och delar upp världen i 'vi' och 'de', där alla andra är hotfulla. Faktiskt kan man tala om sekteristiska drag i de här miljöerna."

Ungdomarna kan vara nyckeln

Med de erfarenheterna ser Paula Sjöström ungdomarna som en möjlig nyckel till att den blodiga nationalismen i Baskien kan upphöra.

"Att sätta hårt mot hårt är inte alltid den bästa lösningen. Ungdomarna skräms inte utan får sin förvridna världsbild bekräftad. Att visa att man förstärker grunden och orsakerna till deras ilska, utan att rättfärdiga deras åsikter och handlingar kan ibland vara ett bättre alternativ."

I San Sebastian förs de infångade ungdomarna in i polisbussar. De höjer sina knutna nävar och ropar slagord och ger intryck av att vara uppeldade och nästan berusade av sina egna känslor. En bit bort står ett gäng baskiska smågrabbar med ögon som tindrar av beundran. Våldsspiralen i Baskien kommer nog att snurra många varv innan den kanske stannar av.

GABRIEL ARTHUR